
KRÓNIKA

KEREKASZTAL-ÉRTEKEZLET A SZOCIALIZMUS POLITIKAI RENDSZERÉRŐL. A nemzetközi marxista gondolat és gyakorlat számára nincs ma időszerűbb kérdés, mint a szocializmus politikai rendszerének kérdése. Jugoszláviában Edvard Kardelj fejtegetése és a JKSZ KB Elnökségének ülése a kongresszusi előkészületek homlokterébe állította ezt a kérdést. Nyugat-Európában a hatalomra kerülés elé jutott vagy a hatalomra kerülés gondolatával foglalkozó baloldali pártok között kieleződött a vita arról, hogy mi lesz a győzelem után és ilyen körülmények között a szocializmus politikai rendszere kérdésének megválaszolása nélkül elképzelhetetlen a baloldali pártok közötti együttműködés, még inkább az, hogy ezek a pártok összefogásban kormányra kerüljenek. Nemzetközi viszonylatban a szocialista átalakulás ilyen vagy olyan szakaszában lévő országok, sőt a fejlődés meggyorsításának problémáival birkózó fejlődő országok számára a továbbfejlődés egyik alapvető követelménye, hogy megoldják a politikai rendszerrel kapcsolatos kérdéseket.

A kérdés időszerűsége mindenképpen hozzájárult ahhoz, hogy a Szocializmus a világban nevet viselő nemzetközi tribün idei cavtati kerekasztal-értekezletén éppen ezt a témát tűzte napirendre. A tavaly tartott első kerekasztal-értekezleten általában foglalkoztak a szocialista átalakulás és a szocializmusért vívott harc kérdéseivel. Már akkor kimondták, hogy a következő kerekasztal-értekezleteken

részekre kell bontani ezt a sokrétű témát és külön-külön napirendre kell tűzni e kérdés-komplexum egy-egy konkrét kérdését. A szocializmus politikai rendszere kérdésének időszerűsége bizonyítja, hogy jól választottak a szervezők, amikor első konkrét témaként az idej kerekasztal-értekezletet éppen ennek szentelték. Pedig amikor a döntés megszületett, még nem is gondoltak arra, hogy az újabb nemzetközi fejlemények tovább fokozzák az édeklődést e téma iránt. Egyrészt az emberi jogok kérdésének a hidegháborús propagandacsatározás központjába kerülése felélénkítette a vitát a demokráciáról és az annak legjobban megfelelő politikai rendszerről, másrészt az indiai szubkontinensen lejátszódott változások — a 30 éve kormányzó Indiai Kongresszuspárt választási veresége, a Sri-Lanka-i Szabadságpárt hasonló veresége, a papisztáni katonai államcsíny és az azt megelőző zavargások — megmutatták, hogy az emberi jogok és a politikai rendszer kérdésében mennyi tömeget mozgósító erő van.

Az ügyes témaválasztás aztán már eleve szavolta, hogy Cavtatban szeptember 26-ától 30-áig a jugoszláv elmélet és gyakorlat legnevesebb képviselőinek meg 30 ország marxistáinak tanácskozása sikeres munkát végezzen. Az egybegyűltek — a marxizmus valamennyi áramlatának, a munkásmozgalom valamennyi pártjának képviselői — négy kérdés-csoportba tömörítve vitatták ezeket a kérdéseket. A témakörök: a politikai rendszer helye

és funkciója a szocialista átalakulásban; a kapitalista állam, az átmeneti időszak állama és a proletariátus diktatúrája; a párt és a politikai szövetségek; végül a szocializmus, demokrácia és öngazgatás.

Számos érdekes elemzés és felszólalás hangzott el. Egy-egy fölvetett téma részletes feldolgozása több teret és külön munkát követel. Itt összegezeként az ötnapos vitáról elég annyit elmondanunk, hogy az megmutatta az effajta tanácskozások hasznosságát, a marxizmus különféle áramlatai és a munkásmozgalom különféle pártjai eszme- és véleményseréjének indokoltságát. A fokfajta különbség ellenére kirajzolódott az a közös meggyőződés, hogy a szocializmus és a kapitalizmus közötti átmenet sokkal hosszabb időszakot ölel fel, mint eddig a marxisták gondolták. Ez az átmenet már a kapitalizmus időszakában megkezdődik, sőt sok résztvevő meggyőződése szerint az úgynevezett klasszikus polgári demokrácia is már egy ilyen átmenet, tekintve, hogy a polgárság sohasem akarta ezt, és hogy a mai polgári demokráciába már beleépültek a munkásosztály harcának eredményei. Ugyanakkor ebben az átmeneti időszakban a szocializmus győzelme után is a társadalmi átalakulás folyamata elakadhat, valahányszor a szocialista erők nincsenek tudatában a veszélyeknek, nem képesek megbirkózni az ember teljes felszabadulása felé vezető út problémáival és minden egyes adott szakaszban nem tudják megtalálni azt a megoldást, amely egyformán kifejezi az adott társadalmi és nemzeti sajátosságokat meg a távlati célt.

A tanácskozáson az a vélemény kerekedett felül, hogy a következő ke-rekaszal-értekezlet témájául a fejlődő országok társadalmi átalakulását kell választani. Már csak azért is, mert sok résztvevő véleménye szerint a fej-tegetések még mindig túlságosan Eu-

rópa-központúak voltak és leginkább csak kontinensünk problémáira összpontosultak.

b-t

TANÁCSKOZÁS AZ IRODALOM-TANÍTÁSRÓL. A Jugoszláv Írószövetség elnökségének nyár eleji zágrábi ülésén hangzott el, hogy az ország népei és nemzetiségei kultúrájának egyenrangú fejlesztése érdekében szükség van az iskolák és egyetemek irodalomtanítási tanterveinek kritikai felülbírlására. E, később határozatba i foglalt megállapítás elsősorban az új középiskolai tantervekre vonatkozott amelyek számos kérdést nem tudtak megnyugtató módon tisztázni. A felmerült kételyek tették szükségessé, hogy az írószövetség országos jellegű tanácskozást hívjon össze, hogy közelebbről is megismerkedjenek a nehézségekkel, illetve megvitassák a köztársaságok és tartományok nemrégiben készült középiskolai tanterveit. Az október elején Dojranban megtartott tanácskozás rá is világított a fogyatékosokra és ellentmondásokra, sok kérdést sikerült is tisztázni, sok esetben azonban megmaradt a dilemma. Kezdjük ez utóbbiakkal. Már a nyelv- és irodalomtanítás óraszámát sem sikerült összehangolni, és ezért ugyan- azt a tantárgyat egyes köztársaságokban 96, másokban 128 vagy éppen rőggel 140 órával tanítják. Ugyanilyen tarkaságot mutat az irodalomra, illetve a nyelvtanításra fordított órák száma és aránya is. Nincs meg a kellő arány a nemzeti és a világirodalom között, de a nemzeti irodalmon belül az itt élő nemzetek és nemzetiségek irodalma között sem. A középiskolás tantervek még mindig göröcsősen ragaszkodnak minden köztársaságban a saját nemzeti irodalmukhoz, s közben kiszorítják úgy a világirodal- mat, mint a más jugoszláv nemzetek és nemzetiségek irodalmát. Holott ép-